

DATOS IDENTIFICATIVOS

Fisioterapia xeral

Materia	Fisioterapia xeral			
Código	P05G170V01304			
Titulación	Grao en Fisioterapia			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	9	OB	2	1c
Lingua de impartición	Castelán Galego			
Departamento	Bioloxía funcional e ciencias da saúde			
Coordinador/a	Rodríguez Fuentes, Gustavo			
Profesorado	González Dopazo, Lois Iglesias Santos, Rosa Rodríguez Fuentes, Gustavo			
Correo-e	gfuentes@uvigo.es			
Web	http://webs.uvigo.es/gfuentes/			
Descripción xeral	<p>Esta materia é unha materia obligatoria do 2º curso do Título de Grao de Fisioterapia (impártese no 1º cuadrimestre). Nela estúdase o uso terapéutico da masoterapia, da termoterapia, da hidroterapia, da magnetoterapia e da fototerapia, e as súas modalidades.</p> <p>Debido aos seus contidos, é importante ter coñecementos previos sobre anatomía, fisioloxía, biofísica e anatomía palpatoria. Ademais, o seu encadre dentro da Titulación serve ao mesmo tempo para xerar no alumnado, xunto coas outras materias sobre coñecementos básicos xerais e específicos da Fisioterapia, unha base que facilite o desenvolvemento das materias chamadas no plan de estudos como "Fisioterapia en Especialidades Clínicas" e "Estancias Clínicas", en terceiro e cuarto cursos, e que implican a interrelación dos coñecementos de valoración e tratamiento básicos e específicos empregados dentro do arsenal dun fisioterapeuta para tratar procesos patolóxicos concretos dentro de cada especialidade clínica: traumatoloxía, reumatoloxía, ortopedia, neuroloxía periférica, xenitourinario,...</p>			

Competencias de titulación

Código

A2	Coñecer e comprender as ciencias, os modelos, as técnicas e os instrumentos sobre os que se fundamenta, articula e desenvolve a fisioterapia.
A3	Coñecer e comprender os métodos, procedementos e actuacións fisioterapéuticas, encamiñados tanto á terapéutica propiamente dita, a aplicar na clínica para a reeducación ou recuperación funcional, como á realización de actividades dirixidas á promoción e mantemento da saúde.
A4	Adquirir a experiencia clínica axeitada que proporcione habilidades intelectuais e destrezas técnicas e manuais; que facilite a incorporación de valores éticos e profesionais; e que desenvolva a capacidade de integración dos coñecementos adquiridos.
A5	Valorar o estado funcional do paciente, considerando os aspectos físicos, psicológicos e sociais.
A8	Executar, dirixir e coordinar o plan de intervención de fisioterapia, utilizando as ferramentas terapéuticas propias e atendendo á individualidade do usuario.
A9	Avaliar a evolución dos resultados obtidos co tratamento en relación cos obxectivos marcados.
A11	Proporcionarles unha atención de fisioterapia eficaz, outorgando unha asistencia integral aos pacientes.
A12	Intervir nos ámbitos de promoción, prevención, protección e recuperación da saúde.
A13	Saber traballar en equipos profesionais como unidade básica na que se estruturan de forma uni ou multidisciplinar e interdisciplinar os profesionais e demais persoal das organizacións asistenciais.
A14	Incorporar os principios éticos e legais da profesión na práctica profesional así como integrar os aspectos sociais e comunitarios na toma de decisións.
A16	Levar a cabo as intervencións fisioterapéuticas baseándose na atención integral da saúde que supón a cooperación multiprofesional, a integración dos procesos e a continuidade asistencial.
A17	Comprender a importancia de actualizar os coñecementos, habilidades, destrezas e actitudes que integran as competencias profesionais do fisioterapeuta.
A18	Adquirir habilidades de xestión clínica que inclúan o uso eficiente dos recursos sanitarios e desenvolver actividades de planificación, xestión e control nas unidades asistenciais onde se poña atención en fisioterapia e a súa relación con outros servizos sanitarios.

A19	Comunicarse de modo efectivo e claro, tanto de forma oral coma escrita, cos usuarios do sistema sanitario así como con outros profesionais.
B1	Comunicación oral e escrita nas linguas cooficiais da Comunidade Autónoma.
B2	Capacidade de análise e síntese.
B3	Capacidade de organización e planificación.
B4	Capacidade de xestión da información
B5	Resolución de problemas
B6	Toma de decisións
B7	Coñecementos de informática relativos ao ámbito de estudio
B9	Compromiso ético
B10	Traballo en equipo
B11	Habilidades nas relacións interpersoais
B12	Razoamento crítico
B13	Recoñecemento da diversidade e a multiculturalidade.
B15	Aprendizaxe autónoma
B16	Motivación por a calidade.
B17	Adaptación a novas situacións
B18	Creatividade
B19	Iniciativa e espírito emprendedor
B20	Liderado
B23	Traballar con responsabilidade
B24	Manter unha actitude de aprendizaxe e mellora
B25	Manifestar respecto, valoración e sensibilidade ante o traballo dos demais
B27	Manifestar discreción
B28	Mostrar a súa orientación ao paciente/usuario
B29	Axustarse aos límites da súa competencia profesional

Competencias de materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe
7D Coñecer e comprender as bases físicas dos distintos axentes físicos e as súas aplicacións en Fisioterapia.	A2
20D Adquisición de vocabulario propio no campo da Fisioterapia.	A19
16D Coñecer e comprender os cambios estruturais, fisiolóxicos, funcionais e de conduta que se producen como consecuencia da intervención da Fisioterapia.	A3
18D2 Coñecer e comprender os procedementos de masaxe, Masoterapia.	A3
18D4 Coñecer e comprender os procedementos de Magnetoterapia.	A3
18D5 Coñecer e comprender os procedementos de Hidroterapia, Balneoterapia, Climatoterapia e Talasoterapia.	A3
18D6 Coñecer e comprender os procedementos de Termoterapia e Crioterapia.	A3
18D8 Coñecer e comprender os procedementos de Fototerapia.	A3
18D9 Coñecer e comprender os procedementos de Presoterapia.	A3
2P Valorar o estado funcional do paciente/usuario.	A4 A5
5P3 Deseñar e aplicar os procedementos Masoterapia.	A4 A8
5P4 Deseñar e aplicar as distintas modalidades de Termoterapia e Crioterapia, Fototerapia, Magnetoterapia e Presoterapia.	A4 A8
6P Avaliar a evolución dos resultados obtidos.	A4 A9
8P Proporcionar unha atención de Fisioterapia de forma eficaz.	A4 A11 A16
9P Intervir nos ámbitos de promoción da saúde e prevención da enfermidade.	A4 A11 A12 A16
11P Incorporar á cultura profesional os principios éticos e legais da profesión.	A4 A14
16P Afrontar o estrés, o que supón ter capacidade para controlarse a si mesmo e controlar o ámbito en situacións de tensión.	A4
18P Motivar a outros. O que supón ter a capacidade de xerar nos demais o desexo de participar activamente e con ilusión en calquera proxecto ou tarefa.	A4 A13 A18

19P Aplicar os principios ergonómicos ou de hixiene postural no desenvolvemento da súa actividade.	A2	
1ATraballar con responsabilidade.	A4	
2A Manter unha actitude de aprendizaxe e mellora.	A17	B23
3A Manifestar respecto, valoración e sensibilidade ante o traballo dos demais.	A17	B24
5A Manifestar discreción.	A13	B25
6A Mostrar a súa orientación ao paciente/usuario.	A14	B27
	A14	B28
	A19	
7A Axustarse aos límites da súa competencia profesional.	A14	B29
1TI Comunicación oral e escrita nas linguas cooficiais da Comunidade Autónoma.	B1	
2TI Capacidade de análise e síntese.	B2	
3TI Capacidad de organización e planificación.	B3	
4TI Capacidad de xestión da información.	B4	
5TI Resolución de problemas.	B5	
6TToma de decisións.	B6	
7TI Coñecementos de informática relativos ao ámbito de estudo.	B7	
1TP Compromiso ético.	B9	
2TP Traballo en equipo.	B10	
3TP Habilidades nas relacións inter persoais.	B11	
4TP Razoamento crítico.	B12	
5TP Reconecemento da diversidade e a multiculturalidade.	B13	
1TS Aprendizaxe autónoma.	B15	
2TS Motivación por a calidad.	B16	
3TS Adaptación a novas situacións.	B17	
4TSCreatividade.	B18	
5TS Iniciativa e espírito emprendedor.	B19	
6TS Liderado.	B20	

Contidos

Tema

TEMARIO TEÓRICO

☐ Masoterapia clásica.	Principios xerais da aplicación da masaxe clásica.
☐ Fototerapia:	Radiación infravermella.
	Radiación ultravioleta.
	Laserterapia
☐ Magnetoterapia.	Magnetoterapia
☐ Termoterapia	Termoterapia
	Crioterapia.
☐ Hidroterapia.	Principios da Hidroterapia.
	Modalidades de aplicación da Hidroterapia.

TEMARIO PRÁCTICO

☐ Masoterapia clásica.	Manobras de masaxe clásica.
☐ Fototerapia:	Radiación infravermella.
	Radiación ultravioleta.
	Laserterapia.
☐ Magnetoterapia.	Magnetoterapia
☐ Termoterapia.	Termoterapia
	Crioterapia.
☐ Hidroterapia	Aplicación das técnicas hidroterápicas.
	Aplicación das técnicas hidrocinéticas.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introductorias	1	0	1
Sesión maxistral	29	58	87
Prácticas de laboratorio	42	70	112
Traballos tutelados	1	19	20
Probas de resposta curta	1	0	1
Probas prácticas, de execución de tarefas reais e/ou simuladas.	1	0	1
Traballos e proxectos	3	0	3

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente	
	Descripción
Actividades introductorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.
Sesión maxistral	Clases teórico-participativas onde se fomente a participación activa do alumnado, utilizarase a consulta didáctica, debate, estudo de casos e estratexias de resolución de problemas. Emprego de forma xenérica de medios audiovisuais, fundamentalmente ordenador persoal e proxector de vídeo. O alumno recibirá ao longo do cuadri mestre as diapositivas elaboradas polo profesor que lle servirán de guía a través da plataforma Tem@.
Prácticas de laboratorio	Nas clases prácticas seguirase unha metodoloxía demostrativa cunha análise razoada de casos prácticos. O profesor mostrará os diferentes métodos e técnicas de Fisioterapia, así como as súas aplicacións. A continuación os alumnos realizarán por parellas a práctica entre eles, sendo corrixidos polo profesor e aclarando todas as dúbidas que poidan xurdir. Na corrección terase en conta, por unha parte, a posición do usuario/paciente, así como a execución da manobra e, por outra parte, a altura da mesa de tratamiento e a postura do alumno que está a realizar a práctica. As prácticas de laboratorio faranse por grupo no laboratorio de Fisioterapia indicado polo profesor.
Traballos tutelados	O estudante, en grupo, elaborará un documento sobre unha temática da materia. Esta actividade inclúe a busca e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción,... Utilizarase a plataforma Tem@.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descripción
Sesión maxistral	Aparte das titorías xenéricas, que terán un desenvolvemento planificado (6 horas á semana, no caso do coordinador da materia, en horario pre establecido e que se pode consultar na páxina web do profesor - http://webs.uvigo.es/gfuentes - ou na plataforma de ensinanza virtual faiTIC - http://faitic.uvigo.es/ ; para o resto do profesorado, consultar a Guía da Titulación), farase un apoio personalizado ao alumnado vía electrónica ao longo do semestre. Este seguimento farase ben a través de mensaxes ao enderezo electrónico do profesor indicando en Asunto TITORÍAS (enderezo-e do coordinador: gfuente@uvigo.es), ben a través do apartado de "dúbidas e opinións xerais" existente na sección de "foros" da materia dentro da plataforma de ensinanza virtual faiTIC (http://faitic.uvigo.es/). Dedicarse esta atención personalizada, fundamentalmente, a resolver as dúbidas que o desenvolvemento da materia xere ao alumnado (na teoría, nas prácticas e/ou na realización dos traballos), así como a orientar ao alumnado no traballo a desenvolver para a materia, nas cuestións relativas á avaliación, ou calquera outra cuestión que estea vinculada á materia, así como, se o precisa o alumnado, orientación académica, profesional e/ou persoal.
Prácticas de laboratorio	Aparte das titorías xenéricas, que terán un desenvolvemento planificado (6 horas á semana, no caso do coordinador da materia, en horario pre establecido e que se pode consultar na páxina web do profesor - http://webs.uvigo.es/gfuentes - ou na plataforma de ensinanza virtual faiTIC - http://faitic.uvigo.es/ ; para o resto do profesorado, consultar a Guía da Titulación), farase un apoio personalizado ao alumnado vía electrónica ao longo do semestre. Este seguimento farase ben a través de mensaxes ao enderezo electrónico do profesor indicando en Asunto TITORÍAS (enderezo-e do coordinador: gfuente@uvigo.es), ben a través do apartado de "dúbidas e opinións xerais" existente na sección de "foros" da materia dentro da plataforma de ensinanza virtual faiTIC (http://faitic.uvigo.es/). Dedicarse esta atención personalizada, fundamentalmente, a resolver as dúbidas que o desenvolvemento da materia xere ao alumnado (na teoría, nas prácticas e/ou na realización dos traballos), así como a orientar ao alumnado no traballo a desenvolver para a materia, nas cuestións relativas á avaliación, ou calquera outra cuestión que estea vinculada á materia, así como, se o precisa o alumnado, orientación académica, profesional e/ou persoal.
Traballos tutelados	Aparte das titorías xenéricas, que terán un desenvolvemento planificado (6 horas á semana, no caso do coordinador da materia, en horario pre establecido e que se pode consultar na páxina web do profesor - http://webs.uvigo.es/gfuentes - ou na plataforma de ensinanza virtual faiTIC - http://faitic.uvigo.es/ ; para o resto do profesorado, consultar a Guía da Titulación), farase un apoio personalizado ao alumnado vía electrónica ao longo do semestre. Este seguimento farase ben a través de mensaxes ao enderezo electrónico do profesor indicando en Asunto TITORÍAS (enderezo-e do coordinador: gfuente@uvigo.es), ben a través do apartado de "dúbidas e opinións xerais" existente na sección de "foros" da materia dentro da plataforma de ensinanza virtual faiTIC (http://faitic.uvigo.es/). Dedicarse esta atención personalizada, fundamentalmente, a resolver as dúbidas que o desenvolvemento da materia xere ao alumnado (na teoría, nas prácticas e/ou na realización dos traballos), así como a orientar ao alumnado no traballo a desenvolver para a materia, nas cuestións relativas á avaliación, ou calquera outra cuestión que estea vinculada á materia, así como, se o precisa o alumnado, orientación académica, profesional e/ou persoal.

Avaliación	
	Descripción
	Cualificación

Probas de respuesta curtaterán o mesmo valor. Para superalo, o alumno terá que acadar, polo menos, 2 puntos	Exame teórico de 15 preguntas cortas (duración máxima de 1 hora e media). Tódalas preguntas media co exame práctico, non se podrá acadar menos de 1,6 puntos (corresponde a un 4 nunha escala de 0 a 10 puntos). Ademais, o exame teórico constará de catro bloques e en cada un deles haberá que acadar un mínimo de un 3 (nunha escala de 0 a 10 puntos) para que faga media co resto dos bloques.	40
Probas prácticas, de ejecución de tarefas reais e/ou simuladas.	<p>Exame práctico onde o alumno contesta dun modo práctico a 5 supostos (cincuenta minutos de duración, más outros cincuenta como paciente para o compañeiro; deses cincuenta minutos, unha das preguntas de masaxe consistirá en aplicar unha masaxe sobre unha zona corporal durante 20 minutos). Estes supostos prácticos son elixidos ao azar polo alumno dentro do conxunto de casos clínicos que se fixeron ao longo do curso.</p> <p>Todas as preguntas valoraranse de 0 a 10 puntos, pero cun peso diferente dentro do exame práctico. Así, a pregunta longa de masaxe suporá o 40% da cualificación final no exame práctico, o 20% a pregunta de hidroterapia, o 10% a de magnetoterapia e as outras dúas o 15%. En cada pregunta, cada erro (na posición do fisioterapeuta, na colocación do paciente, no tempo de aplicación, na dose,...) descontaralle ao alumno 1 punto nunha escala de 0 a 10. Tamén descontará 1 punto nunha escala de 0 a 10 cada franxa de 5 minutos que se exceda do tempo de exame. Por outra parte, descontará 3,5 puntos cometer un erro grave (fallos no ritmo ou na secuencia de manobras na masaxe; mala adecuación entre intensidade e manobra empregada;...) e 7 puntos se se fai unha aplicación sen ter en conta unha contraindication. Finalmente, deixar un dos supostos sen contestar descontará os 10 puntos de dita pregunta. Para poder realizar o exame práctico, hai que presentarse primeiro ao teórico. Sacarase listado, tras o exame teórico, co horario de exame para cada parella de alumnos.</p> <p>Farase un sorteo público para determinar a partir de qué alumno da comezo o exame práctico. Para superar o exame, o alumno terá que acadar, polo menos, 2,5 puntos (corresponde a un 5 nunha escala de 0 a 10 puntos). En todo caso, e de cara a unha posible media co exame teórico, non se pode acadar menos de 2 puntos (corresponde a un 4 nunha escala de 0 a 10 puntos). Ademais, en ningunha das partes do exame práctico (a correspondente a cada docente) poderase acadar menos dun 3 (nunha escala de 0 a 10 puntos) para que faga media co resto das partes.</p>	50
Traballos e proxectos	<p>Á hora de avaliar o traballo tutelado, esta valoración incluirá a valoración do propio traballo entregado polo alumnado, como a súa exposición e defensa. Así, o traballo entregado terá a metade do valor deste apartado da avaliación da materia (valorarase mediante rúbrica cos seguintes apartados: 5% o esquema do traballo; 60% os contidos teóricos; 5% as conclusións sinaladas; 5% a bibliografía; 5% o seguimento das normas de estilo; 15% imaxes empregadas; e 5% a entrega en prazo), mentres que a exposición e defensa do mesmo, valerá 0,4 puntos (tamén será avaliada mediante rúbrica cos seguintes apartados: 15% polo tempo de exposición; 5% polo esquema das diapositivas; 15% polo texto das diapositivas; 20% polo estilo das diapositivas; 10% polas imaxes empregadas; 10% polos vídeos empregados; e 25% pola claridade na exposición) e a avaliación feita polo resto dos compañeiros desa presentación 0,1 punto.</p> <p>A realización, exposición e defensa do traballo é obligatoria para superar a materia. Ao mesmo tempo, para a superación do traballo, será imprescindible asistir ás titorías, así como presentar e defender o traballo nas datas establecidas ao inicio do cuadrimestre.</p> <p>O traballo terá que ser entregado en soporte informático ao profesor. Tamén pode empregarse a plataforma de ensinanza virtual faiTIC (http://faitic.uvigo.es/), subindo o conxunto do traballo ao espazo que o grupo terá na mesma dentro da materia. Para a súa valoración, seguirase unha rúbrica (véxase en faiTIC).</p> <p>Tamén se empregará unha rúbrica para avaliar a exposición e defensa por parte do alumno do traballo realizado (véxase en faiTIC).</p> <p>O traballo considerase superado se se acada, polo menos, 0,5 puntos (corresponde a un 5 nunha escala de 0 a 10 puntos). En todo caso, e de cara a facer media cos exames teórico e práctico, o alumno debe acadar cando menos 0,4 puntos (corresponde a un 4 nunha escala de 0 a 10 puntos).</p>	10

Outros comentarios sobre a Avaliación

Aos alumnos que non superen a materia, gardaráselles a parte superada para a segunda convocatoria dentro do mesmo ano académico.

Lembrar que para superar a materia, hai que asistir ás titorías e presentar e defender o traballo dentro das datas establecidas na programación da materia.

Bibliografía. Fontes de información

BÁSICA:

- * Albornoz Cabello M, Meroño Gallut J. Procedimientos generales de Fisioterapia. Práctica basada en la evidencia. Barcelona: Elsevier España; 2012
- * Cameron MH. Agentes físicos en rehabilitación. De la investigación a la práctica. 3^a ed. Barcelona: Elsevier España; 2009.
- * Plaja Masip, J. Analgesia por medios físicos. Madrid: McGraw-Hill/Interamericana, 2002.
- * Prentice WE. Técnicas de rehabilitación en Medicina Deportiva. 4^a ed. Badalona: Paidotribo; 2009.
- * Torres M, Salvat I. Guía de masoterapia para fisioterapeutas. Madrid: Medica Panamericana; 2006.

COMPLEMENTARIAS:

*Agne JE. Electrotermofototerapia. Santa María, RS: O Autor; 2013

Madrid* Becker BE,Cole AJ.Comprehensive aquatic therapy. 2nd ed. * Braun MB, Simonson SJ. Introduction to massage therapy. * Cassar MP. Manual de masaje terapéutico: una guía completa dirigida al estudiante y al fisioterapeuta profesional* Chaitow L, Fritz S. Guía de masaje para terapeutas manuales: cómo conocer, localizar y tratar los puntos gatillo miofasciales. Barcelona: Elsevier; 2008.

* Clay JH, Pounds DM. Masoterapia clínica básica. * Clay JH, Pounds DM. Masaje terapéutico básico: integración de anatomía y tratamiento* Córdova Martínez A, Garcés EG, Seco Calvo J. Masaje deportivo. Madrid: Síntesis; 2012.

3^a ed. Paris: Frison-Roche; 2002.

* Davies B, Harrison R. Hydrotherapy in Practice. Edinburgh: Churchill-Livingstone; 1988.

* Domenico G, Wood EC. Masaje. Técnica de Beard. 4^aed. Madrid: Harcourt Brace de España; 1998.

* Duffield MH. Barcelona: Jims; 1984.

* Esnault M. Rééducation dans l'eau. Étirements et renforcement musculaire du tronc et des membres. Encycl Med-Chir 2010;26-570-G-10.

* Ferrandez J-C, Theys S, Bouchet J-Y. Rehabilitación de los trastornos circulatorios de retorno. * Ferrer Anglada . Masaje avanzado: valoración y abordaje de las disfunciones del tejido blando.A Guide to Safe Application. London: Elsevier Churchill Livingstone; 2007.

* Fritz S. Fundamentos del masaje terapéutico. 3^aed. * Gourlaugen C, Roulex JL. Aquagym: la gimnasia en el agua. Madrid: Tutor; 1994.

* Hérisson Ch, Simon L. Hydrothérapie et kinébalnéothérapie. Técnica del masaje. Barcelona: Jims; 1985.

* Kitchen Eletroterapia. * Koury JM. Programa de fisioterapia aquática: um guia para a reabilitação ortopédica.São Paulo: Manole; 2000.

* Hüter-Becker A, Schewe H, Heipertz W. Terapia física: termoterapia, mecanoterapia, electroterapia, ultrasonidos, fototerapia e inhalación. Barcelona: Paidotribo; 2005.

Encycl Med-Chir. 2009;26-120-A-10.

Stamford, Connecticut: Appleton & Lange; 1999.

* Lloret Riera M, Conde Bonachera C, Fagoaga Mata J, León León C, Tricas Moro C. Natación terapéutica. 2^a ed. Barcelona: Paidotribo; 1995.

* Martín Cordero JE. Agentes físicos terapéuticos. La Habana: ECIMED; 2008

* .

* Pilat A. Terapias miofasciales: inducción miofascial. Madrid: McGraw-Hill - Interamericana de España; 2003.

* Prentice WE. Técnicas de rehabilitación en Medicina Deportiva. 4^a ed. Badalona: Paidotribo; 2009.

* Rei* Richter P, Hegben E. Puntos gatillo y cadenas musculares funcionales en osteopatía y terapia manual.Badalona: Paidotribo; 2010.

* Robertson V, Principles and practice. 4^a ed. London: Butterworth Heinemann Elsevier; 2006.

* Rodríguez Martín JM^a. Electroterapia en fisioterapia. 2^aed. Madrid: Médica Panamericana, 2004.

* Sinclair M. Pediatric massage therapy. 2nd ed. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins; 2005.

*Wardavoir H. Terapias manuales reflejas. Encycl Med-Chir. 2011;26-130-A-10.

* Wessinghage T. Aquafit: un entrenamiento global de fuerza, resistencia, coordinación y movilidad. Badalona: Paidotribo; 2008.

* Zaragoza JR, Rodrigo P. Electroestática y fisioestética. Barcelona: Nueva Estética; 1995.

<http://webs.uvigo.es/gfuentes>, no seu apartado de [enlaces] ou ligazóns, facilitaselle ao alumnado páxinas web que poden ser do seu interese, tanto persoal como para levar adiante os traballos, sobre temática relacionada coa materia e coa saúde en xeral.

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Fisioterapia en especialidades clínicas I/P05G170V01906

Fisioterapia en especialidades clínicas II/P05G170V01907

Prácticas externas: Estadías clínicas/P05G170V01801

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Electroterapia e ultrasonoterapia/P05G170V01401

Radioloxía/P05G170V01403

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Afeccións medicocirúrxicas/P05G170V01201

Anatomía humana: Anatomía humana/P05G170V01101

Bioquímica-Física: Bioquímica e biofísica/P05G170V01102

Fisioloxía: Fisioloxía humana/P05G170V01103

Fisioloxía: Movemento funcional en fisioterapia/P05G170V01202

Fundamentos de fisioterapia/P05G170V01104

Valoración en fisioterapia/P05G170V01204

Outros comentarios

Sería conveniente:

- Darse de alta en FaiTIC (se é a primeira vez que se fai, o nome de usuario e o contrasinal é o DNI).
  - Ter unha dirección de enderezo-e, pois cada vez que se dea un aviso, se suba documentación, etc., comunicarse por esta vía a tódolos usuarios da materia (alumnado e profesor).
  - Nos datos persoais, ademais do enderezo-e, sería conveniente indicar un teléfono de contacto (onde se vos poida localizar rapidamente en caso de urgencia, normalmente o móvil) e subir unha fotografía (para facilitar ao profesor, sobre todo nas primeiras semanas, a identificación do alumnado)
-